

Neftin susuzlaşdırılmasının praktiki nəticələri (Sarqala neft mədəninin timsalında)

H.N. Babirov

"Neftqazelmətadqiqatlayıhə" İnstitutu

e-mail: hbabirov@sb.com

Açar sözlər: neftin hazırlanması, emulsiya, duzsuzlaşdırma, butulka testi, deemulqator, səriyyat.

DOI.10.37474/0365-8554/2022-11-57-62

Практические результаты деэмульсации нефти (на примере нефтепромысла Саргала)

Г.Н. Бабиров
НИПИнефтегаз

Ключевые слова: подготовка нефти, эмульсия, обессоливание, тест в бутылке, деэмульгатор, расход.

Известно, что для термохимической деэмульсации выбор реагента – деэмульгатора играет важную роль. Как правило с этой целью применяется в основном метод "Тест в бутылке".

Рассмотрены практические результаты выбора деэмульгаторов с целью обезвоживания нефти на примере нефтепромысла Саргала. Установлено, что деэмульгаторы EB-88006 и EPT-3675 являются эффективными реагентами для обезвоживания и обессоливания при подготовке нефти к транспорту.

Mədəndə hasil olunan xam neftin tərkibində adətən 20–30, bəzi hallarda isə 60–65 % su olur. Bu suların tərkibində 0.01-dən 1–2 %-dək olan duzlar neftin qatılığını artırmaqla stabil emulsiya yaradaraq neftin nəqlini və emalını imkansız edir. Neftin tərkibində olan su emulsiyalasmış halda və mexaniki şəkildə qarışaraq emulsiya əmələ gətirir. Emulsiyanın dayaniqliğinin başqa səbəblərdən biri da onun tərkibində su damalarının səthində yetərinə möhkəm təbəqə yaradaraq onu neftdən ayırmayaq və ya həll olmaqə imkan verməyən: asfalten, parafin, qatrınların (AQP) həmçinin bərk maddələrin olmasına (qliserin, parafin mikrokristalları, serezin və s.)

Hazırkı zamanda suyun və duzların neftən ayrılması fiziki, istilik, fiziki-kimyəvi, elektrik, termokimyəvi üsullar vasitəsilə həyata keçirilir [1, 2].

Effektiv və dəha çox istifadə edilən üsullardan biri kimyəvi reagentlər-deemulqatorlar ilə fizi-kimyəvi metoddur. Deemulqatorlar yüksək səthi aktiv maddələrdən ibarətdir. O fazalar arasında su damcılarını, bərk maddələri olan kondensatların sərt təbəqələrini daşıdıraraq onların elektrikləşməsini neytrallaşdırır. Bundan sonra kiçik damlalar cazibə təsiri altında birləşir və neftdən ayrılaraq çökür. Neftin deemulsasiyası neft emalı və neftayırmada zavodalarında tətbiq edilir. Mədən deemulsasiya qurğularında əksər hallarda neft sulardan və duzlardan tam ayrılır. Tərkibində adətən 1–2 % su, 70–150 ml/l isə duz qalır. Buna görə də neftayırmada ikiqat deemulsasiya həyata keçirilir. Suyun və duzların qalması neft emalını çətinləşdirir. Böyük miqdarda su buxarı rektifikasiya prosesini pozur. Xlorlu duzlar, hidroliz edərək kalsium və maqnezium duzları turşu yaradır ki, bu da metal

Practical results of oils demulsification (in the context of Sargala oil field)

H.N. Babirov
"Oil-Gas Scientific Research Design" Institute

Keywords: oil preparation, emulsion, desalination, test in bottle, demulsifier, discharge.

It is known that the selection of an agent-demulsifier plays an important role for thermal-chemical demulsification. As a rule, for this purpose the "test in the bottle" method is applied.

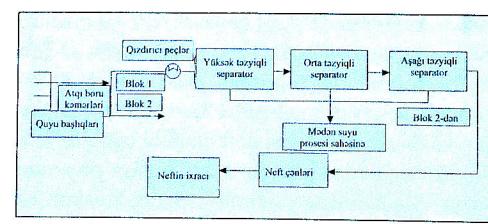
The practical results of the selection of demulsifiers for dehydration of oils in the context of Sargala oil field are reviewed. It was specified that EB-88006 and EPT-3675 demulsifiers are efficient agents for the dehydration and desalination in oil preparation for transportation in the context of Sargala oil field.

qurğuları korrozyaya uğradır. Kondensatörlerde, istilik dəyişdiricilərində, sobaların keçiricilərinin üzərində təbəqə yaradaraq iş rejimini çətinləşdirir. Neftdən suyun ayrılması və duzsuzlaşdırılması məqsədi ilə bir çox deemulqatorlar hazırlanıb. Lakin hər birinin bir çox çatışmazlıqları (böyük deemulqator sarfi, aşağı effektivliyi, toksikliyi və ən əsasi bahalılılığı vardır).

Elektrik işsü. Elektrik statik yükler şəbəkəsinin istifadəsi emulsiya əmələ gəlməsini azaldır. Çənlərin daxilində yerləşdirilən yüksək metal şəbəkə elektrik şəbəkəsi yaradır. Xam neft bu elektrik sahəsindən keçən emulsiyalı elektrik sahəsi tərəfindən su polarizasiya olur və biri o birini cəzb edərək koaqlıqası yaradır. Bu damcılar kifayət qədər böyük olduqda Stoks qanununa görə gravitasiya baş verir.

Təmas vaxtı. Deemulsasiya prosesində vaxt çox önemli faktordur. Stabil olmayan emulsiya vaxt keçdikcə parçalanır (separasiya) bilər, amma stabil emulsiya nə qədər vaxt keçməyindən asılı olmayıaraq parçalanır. Çox mədənlərdə saxlama vaxtı, ayırma çəninin (separatorun) saxlama vaxtına görə və ya yiğim çənlərində nəql vaxtinin az olmasına görə məhdudiyyətlidir.

Deemulgatorların tətbiqetmə nöqtələri de-emulgatorların pilləli seçilməsi zamanı nəzərə alınmalı olan əsas faktorlardan biridir. Belə ki, təməs (kontakt) vaxtının və deemulgatorun maye ilə qarışma müddəti bilavasita vurulma nöqtəsinin seçiləndən asılıdır: birbaşa quyulara; kapılıyalar vasitəsilə quydubinə; manifoldlara; ayırma çənlərinin girişinə; yuyucu-maye çəninə; susuzlaşdırıcı, buzsuzlaşdırıcı qurğularının girişinə tətbiqetmə. Tətbiq olunan deemulgatorların kim-yəvi tərkibi aşağıdakı kimidir:

Şəkil 1. Sarqala mədənində neftin hazırlanması sxem

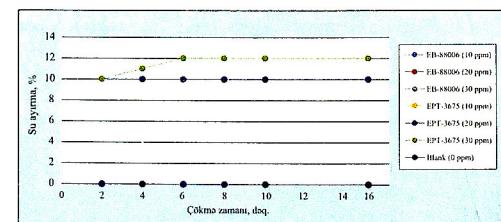
– turşu katalizli qatranlar – bunlar əsasən sürətli su ayıricılardır və düz kəskin interfeys verir. Bu qatranlar uzun təməs (residens) zamanı olan proseslərdə neftdən ayrılan təmiz su verir və di-epoxid və polimerlərlə qarışdırıldığda yaxşı nəticə alınır;

- kataliz əsaslı qatranlar – çox zəif tek komponentlərdi, amma bunları di-epoksid efirlər, polimerlər və turşu katalizli qatranlarla qarışdırıldıqda çox yaxşı nəticə verir. Bunlar əsasən çox yaxşı duzsuzlaşdırma və çox az emulsiya saxlamaq xüsusiyyəti ilə xarakterizə olunur. Bununla belə bu komponentlər pis qeyri-aydın təmas xətti (interfeys) verə bilər ki, bu da turşu katalizli qatranlar və polimerlər vasitəsilə düzəldilə bilər. Bu komponentlər neft mədənlərinində duzsuzlaşdırılma formullarında əsas açar komponentdi;

- polimerlər - bu komponentlər təklikdə digər komponentlərlə müqayisə olunduqda ən az faydalı komponentlərdir, amma digər qatranlarla qarışdırıldıqda əsas komponentə köməkçi kimi yaxşı nəticə verə bilir. Bu komponentlər çox vaxt qarışdırılma zamanı suyun ayrılmasını artırır bu da öz növbəsində aydın temas xətti (interfeys) yaranmasına səbəb olur;

– di-epoxidlər – bu komponentlər deemulqatorların ən vacib və lazımlı komponentlərindəndir və çox əla emulsiya parçalama xüsusiyyətinə malikdir. Onlar tək komponent kimi çox zəif susuzlaşdırıcıdırlar amma başqa qatran və poliaminlərlə qarışdırıldıqda çox yaxşı deemulqator alınır. Di-epoxidlər yaxşı neft-təmizləyici kimi təsvir oluna bilər, belə ki bu komponentlərin tətbiqi zamanı neftlərdə çox az emulsiya və duz miqdarı olur. Bu komponentlər universallığına görə istifadə olunan deemulgatorların əksariyyətində tətbiq olunur:

— poliaminlər — bu kateqoriyaya aid olan deemulgatorlar yeni inkişaf etdirilmiş deemulgator komponentlərindəndir. Bunlar çox xüsusiyyətlərinə görə di-epoxidlərlə oxşardı onlar kimi neftlərin tərkibindəki emulsiya və duz miqdarını azaldır. Bu komponentlər də qatran və di-epoxidlərlə qarışdırıldığda neftlərin sürətli susuzlaşdırmasını

Şekil 2. Deemulqatorların 10, 20, 30 mg/l miqdardında su ayırma nəticələri

artırır. Bu komponentlərin həmçinin təmas xəttinə (interfeysə) yaxşı təsiri var.

Deemulsasiya prosesinin uğurlu olması aşağıdakı amillerdən asılıdır:

– hasılatın müvafiq mərhələsində seçilmiş de-emulgatorun miqdarının düzgün seçilmesi;

— deemulqatorun su-neit temas xəttinə paylanmasına əmin olmaq üçün onun emulsiyada bərabər qarışdırılması;

– qızdırılma və zaman amili.

Deemulqatorların seçilməsi üsulu və məhələlər əsasən "seçim testini" (butulka testi) əsaslanır və buna görə də lazımlı olan deemulqatorların seçilməsi və təkmilləşdirilməsi butulka testinin aparılmasının keyfiyyətindən və nöticələrin düzgün interpretasiyasından asılıdır [2, 3]. Testin dizayn edilməsi zamanı faktiki mədən şəraitindən temperatur, su faizi, neftin ayrılmamasına lazımlı olan zaman neftlərin fiziki-kimyəvi xüsusiyyətləri və s. asılıdır. Deemulqatorların diapazonu çox genişdir və şirkətlərin test dəstində 250–300 arası növü var. Həmçinin test dəstlərində hazır deemulqatorlardan ibarət dəst olur ki, buraya müxtəlif region

Gadjval 11

Deemulqator	Suyun ayrılması							Keyfiyyət göstəriciləri			BS&W, %		
	Temperatur, 65 °C												
	Deemulqatorun sərfiyatı, mg/l	Zaman, dəq.						Su	Neft	T/X	Su	Emulsiya	Cəmi
Neft nümunəsi		2	4	6	8	10	15						
Neft nümunəsi	0	0	0	0	0	0	0		B		15	8	23
EB-88006	30	10	10	10	10	10	10	Cl	B	F	0	0.3	0.3
	40	10	10	10	10	10	10	Cl	B	F	0	0	0.0
	50	10	10	10	10	15	15	Cl	B	F	0	0.1	0.1
EPT-3675	30	10	11	12	12	12	12	Cl	B	S	0.2	0	0.2
	40	12	12	12	12	12	12	Cl	B	S	0	0	0
	50	15	15	15	15	15	15	Cl	B	S	0	0	0

Cadyal

Deemulqator	Suyun ayrılması						Keyfiyyət göstəricisi			BS&W, %		
	Temperatur, 65 °C											
	Deemulqatorun sərfiyatı, mg/l	Zaman, dəq.					Su	Neft	T/X	Su	Emulsiya	Cəmi
Nümunə	0	0	0	0	0	0	Çirkli	Qəhvəyi	Dalğalı	8	8	16
EB-8822	100	5	5	10	10	10	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0.2	0.2
EPT-2403	100	2	6	10	10	10	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0.2	0.2
EB-88002	100	0	4	10	10	10	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0.3	0.3
EB-88006	100	10	15	15	15	15	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
EB-8313	100	10	10	10	10	12	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0.1	0.1
EPT-3675	100	10	15	15	15	15	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
EB-8456	100	6	8	12	12	12	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0.8	0.8
EB-80112	100	5	18	12	12	12	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0.6	0.6
EB-80113	100	5	10	12	12	12	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	1.2	1.2

Deemulqator	Suyun ayrılması							Keyfiyyət göstəricisi			Middle Cut - BS&W, %		
	Temperatur 65 °C							Su	Neft	T/X	Su	Emulsiya	Cəmi
	Deemulqator serfiyyatı, mq/l	2	4	6	8	10	15						
Nümunə	0	0	0	0	0	0	0	Çirkli	Qəhvəyi	Dalğaltı	15	4	19
EB-88006	10	10	10	10	10	10	10	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0.2	0.2
	20	10	10	10	10	10	10	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0.2	0.2
	30	10	10	10	10	10	10	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0.3	0.3
	40	10	10	10	10	10	10	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0.0
	50	10	10	10	10	15	15	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0.1	0.1
	100	10	12	12	12	12	12	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
	150	12	12	12	15	15	15	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
	200	15	15	15	15	15	15	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
	300	15	15	15	15	15	15	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
EPT-3675	10	10	10	10	10	10	10	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
	20	10	10	10	10	10	10	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
	30	10	11	12	12	12	12	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0.2	0	0.2
	40	12	12	12	12	12	12	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
	50	15	15	15	15	15	15	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
	100	15	15	15	15	15	15	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
	150	15	15	15	15	15	15	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
	200	15	15	15	15	15	15	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0
	300	15	15	15	15	15	15	Təmiz	Qəhvəyi	Kəskin	0	0	0

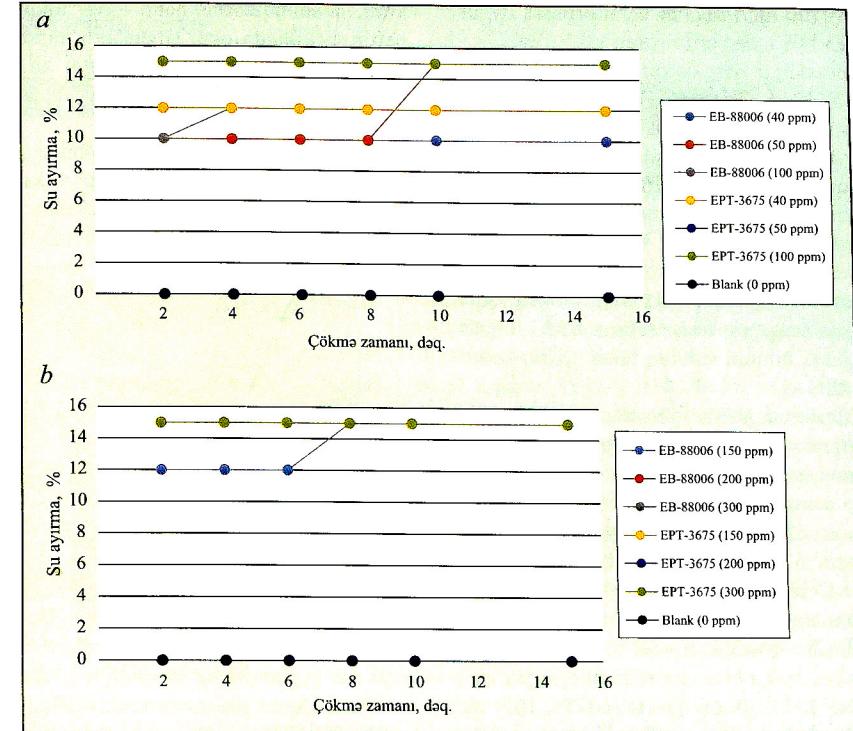
timal miqdardını təyin etməkdir. Bu optimal miqdardar bizim aparacağımız seçim testində hədəf miqdardır olacaq və bizim seçcəcəyimiz deemulqator həmin miqdarda hazırda istifadə olunan miqdara bərabər və ya ondan yaxşı nəticə verməlidir.

İllkin olaraq test olunacaq deemulqatorların siyahısını müəyyən etmək lazımdır. Butulkalara 100 ml neft nümunəsi əlavə edib mədən temperaturuna uyğun temperatura düzəldilmiş su termostatına yerləşdiririk. Sonra hər bir butulkaya ayri-ayrilıqda illkin seçim testdə təyin olunmuş miqdarda deemulqatorları əlavə edirik. Hər bir testdə müqayisə üçün mədəndə hazırda olan deemulqatoru əlavə etmək lazımdır. Sonra hər bir butulkanı 200 dəfə silkələmək lazımdır. Bu sistemdə olan turbulent sistemi simulyasiya etmək və deemulqatorların neftdə yaxşı qarışmasına kömək etmək üçündür.

Lazım olan müddətdə və temas zamanı bitdikdən sonra ayrılan suyun miqdarı qeyd edilir. Bundan sonra orta nəticə adlanan nümunədə olan

Deemulqator	Deemulqatorların sərfiyyatı, mq/l	Duzluluq, PTB
EB-8806	100	45
EPT-3675	100	40
Neft nümunəsi		350

emulsiyanın miqdardını təyin etmək üçün test aparılır. 12 ml sentrifuqa butulkalarına 50 % ksilol və ya toluol əlavə olunur. Sonra nümunə olan butulkaların neft-su temas xəttindən 10 ml yuxarıdan ehtiyatla avtomatik sprıslə nefti çəkib sentrifuqa butulkasına əlavə edirik. Sonra bu butulkaları sentrifuqaya qo'yub 4 dəq. 2000 RPM sürət ilə fırladırıq. Sonra butulkaları götürüb hər bir nümunə üçün ayrı ayrılıqda ayrılan suyun və emulsiyanın miqdardını qeyd edirik və F-46 deemulqatoru əlavə edib yenə sentrifuqada 2000 RPM sürət ilə fırladırıq. Yenə ayrılan suyun və emulsiyanın miqdardını qeyd edirik. Emulsiyanın miqdarı arasındaki fərq nümunədə olan emulsiyanın miqdardını göstərir.

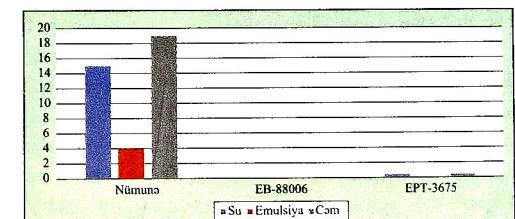
Şəkil 3. Deemulqatorların 40, 50, 100 mq/l (a) və 150, 200, 300 mq/l (b) miqdardlarında su ayırma nəticələri

Nəticələrin izahı (interpretasiyası). İlkin olaraq nəticə göstərməyən, az su ayıran, neftin və suyun keyfiyyətinə təsir etməyən deemulqatorları sıradan çıxartmaq lazımdır. Daha sonra orta nəticə (Grind out) zamanı tərkibində mədəndə hazırda istifadə olunan deemulqatordan çox su və emulsiya saxlayan deemulqatorlar çıxarılmalıdır. Sonra daha çox duzluluğu olan deemulqatorları sıradan çıxardırıq. Qalan deemulqatorları yenidən test edib nəticələri qeyd edirik. Bundan sonra ən yaxşı deemulqatorları seçib mədəndə istifadə olunan deemulqatorla bir yerdə sonuncu seçim testi aparılır.

Sonuncu ratio test. Bu mərhələdə sona qalan bütün deemulqatorlar aşağı miqdardarda test olunmalıdır. Bütün testlərdə olduğu kimi, bu testdə də standart deemulqatorlar daxil edilməlidir. İlkin olaraq optimal miqdarı 20 %-dən aşağı bütün qalan deemulqatorlar test olunmalıdır. Məsələn, əgər ilkin testlər 50 ppm-də aparılmışdırsa, indi 40 ppm-də test olunmalıdır. Bu test zəif deemulqatorları sıradan çıxarmağa kömək edəcəkdir. Sonra, son mərhələyə qalan deemulqatorları test edirik. Minimum 6 dozirovka seçilir. Yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alaraq İraqın Sarqala neft mədəninin tim-

salında neftin hazırlanması üçün deemulqatorların seçilməsinin praktiki nəticələri verilmişdir. Şəkil 1-də neftin hazırlanması prosesinin mərhələləri, o cümlədən deemulqatorun vurulma noqtələrinin sxemi göstərilmişdir.

Butulkə testinin aparılmasının məqsədi mədən və emulsiya üçün ən yaxşı əlçatan deemulqatoru müəyyənləşdirməkdir. Bu seçiləcək deemulqatorun mədəndə neftin hazırlanması tələblərinə cavab verən ən yaxşı deemulqator olduğunu əmin olmaq üçün çox vacib testdir. Butulkə testinin prosedurundan istifadə edərək, Sarqala neftinin hazırlanması prosesini butulkə testində stimulyasiya edərək seçiləcək deemulqatorların (EB-88006 və

Şəkil 4. Deemulqatorların 100 mq/l miqdardında emulsiya testinin nəticələri

EPT-3675) 100 mg/l miqdardar üçün prosesə uyğun nəticələr cədvəl 1-də verilmişdir.

Deemulgatorlar Sarqala mədənindən olan neft nümunəsində test edilmişdir. Test zamanı neft-su ayrılma sürəti, neft-su təmas xətti və emulsiya miqdarı nəzərdən keçirilmişdir. Neftdən ayrılan suyun miqdarına 2, 4, 6, 8, 10 və 15 dəqiqələrdə vizual olaraq baxılmış və nəticələr qeyd edilmişdir. Bir neçə testdən sonra EB-88006 və EPT-3675 sonuncu test üçün seçilmişdir (şəkil 2).

Test parametrləri aşağıdakı kimidir: yerleşmə yeri, Sarqala İraq, test temperaturu: 65 °C, təmas vaxtı: 15 dəq., ümumi sululuq faizi: 15 %, emulsiya: 8 %-dir.

Deemulgatorun müxtəlif miqdarlarında aparılmış test nəticələri cədvəl 2 və 3-də verilmişdir. Neftlərin deemulgatorların tətbiqilə susuzlaşdırılmasını əks etdirən nəticələr ayrılan su faizinin, suyun çökəmə vaxtından asılılığını əks etdirən qrafiklər deemulgatorların müxtəlif miqdarı üçün şəkil 3 və 4-də verilmişdir. Deemulgatorların 100 mg/l miqdarında aparılan emulsiya testinin nəticələri isə şəkil 4-də əks olunmuşdur. Şəkil 3, a və 4-də EPT-3675 və EB-88006 deemulgatorlarının müxtəlif miqdarlar da aşağı (10, 20 və 30 mg/l), orta (40, 50, 100) və yüksək (150, 200, və 300 mg/l) suayırma qabiliyyəti göstərilmişdir. Şəkil 3, a və b-dən göründüyü

kimi, deemulgatorlar hətta aşağı miqdarda belə neftin tərkibində olan suyun çox hissəsini ayrıbilməmişdir. Qrafiklərdən göründüyü kimi, hər iki deemulgator 100 mg/l sərfiyatda 2 dəq. ərzində bütün suyu ayıra bilməmişdir.

Deemulgatorların təsiri ilə neftin duzluğunu da xeyli azalmışdır (cədvəl 4). Cədvəl 4-dən göründüyü kimi, deemulgatorların 100 mg/l miqdarında neft nümunəsində olan duzluq (350 mg/l) EB-8806 reagenti üçün 45 mg/l, EPT-3675 reagenti üçün isə 40 mg/l təşkil etmişdir.

Nəticə

Bələliklə, deemulgatorların sınaq testinə əsasən qeyd etmək olar ki, EPT-3675 və EB-88006 deemulgatorları Sarqala mədənində çox yaxşı nəticə göstərməşdir. Su ayrılması 2-ci dəqiqdən etibarən başlamış və 5 dəqiqdən sonra bitmişdir. EPT-3675 deemulgatorundan istifadə etdikdə aşağı miqdarlar da belə emulsiyanın parçalamasına nail olunmuşdur. Hər iki deemulgatorun təsiri ilə neftin duzsuzlaşdırılması da mümkün olmuşdur. Belə ki, deemulgatorların 100 mg/l miqdarında duzluq 350 mg/l-dən uyğun olaraq 40 və 45 mg/l-dək azalmışdır. Qeyd olunan nəticələri nəzərə alaraq EPT-3675 və EB-88006 deemulgatorları Sarqala mədənində xam neftin hazırlanması üçün tövsiyə edilmişdir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Алиев Р.А., Белоусов В.Д., Немудров А.Г. и др. Трубопроводный транспорт нефти и газа. – М.: Недра, 1988, 368 с.
2. Байков Н.М., Позднышев Г.Н., Мансуров Р.И. Сбор и промысловая подготовка нефти, газа и воды. – М.: Недра, 1981, 261 с.
3. Исмайлов Г.Г., Серкебаева Б.С., Адыгезалова М.Б. О некоторых проблемах промысловой подготовки нефти и воды / Известия высших технических заведений Азербайджана, т. 18, 2016, № 1, с. 29-38.

References

1. Aliev R.A., Belousov V.D., Nemudrov A.G. i dr. Truboprovodniy transport nefti i gaza. – M.: Nedra, 1988, 368 s.
2. Baykov N.M., Pozdnyshhev G.N., Mansurov R.I. Sbor i promyslovaya podgotovka nefti, gaza i vodi. – M.: Nedra, 1981, 261 s.
3. Ismayilov G.G., Serkebayeva B.S., Adigezalova M.B. O nekotorykh problemakh promyslovoy podgotovki nefti i vodi / Izvestiya vysshikh tekhnicheskikh zavedeniy Azerbaiddzhana, t. 18, 2016, No 1, s. 29-38.